

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte onsdag den 29. april 1953 kl. 12.

Formann: F i n n M o e .

Til stede var Finn Moe, Hambro, Lavik, Vatnaland, Gerhardsen, Kjøs, Skrondal, Konrad Knudsen, Smitt Ingebretsen, Johan Wiik, Selvik, Friis, Natvig Pedersen, Watnebryn og Moseid.

Dessuten deltok i møtet: statsminister Torp og statsråd Langhelle og videre fra Utenriksdepartementet, ekspedisjonssjef Ræder, byråsjef Jacobsen og sekretær Aas og fra Forsvarsdepartementet: generalløytnant Ole Berg og ekspedisjonssjef Sivert Nielsen.

Formannen: Som det står i innkallelsen, er møtet sammenkalt for at statsråd Langhelle kan få redegjøre for vedtakene på NATO's rådsmøte i Paris. Som kjent er utenriksministeren på besøk i Bonn, og det er derfor ordnet slik at statsråd Langhelle kommer til å redegjøre for hele møtet.

Før jeg gir ordet til statsråd Langhelle, vil jeg imidlertid få lov å meddele følgende: Det utvalget som populært kalles 7-mannsutvalget, som i sin tid ble nedsatt for å se på visse militære og militærpolitiske spørsmål, har hatt en del møter. Jeg kan opplyse at utvalget som kjent består av meg selv, Gerhardsen, Watnebryn, Kjøs, Valen, Ryen og Lavik.

På det siste møte fikk det seg forelagt en del utkast til ordningen av kommandoordningen under A-pakten i krigstilfelle. Utvalget gikk gjennom den foreslåtte ordning, og jeg fikk da i oppdrag overfor den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite – og militærkomiteens formann fikk i oppdrag for militærkomiteens vedkommende – å meddele at utvalget har intet å bemerke til den foreslåtte kommandoordning. Hvis det imidlertid er slik at noen av den utvidede utenriks- og konstitusjonskomites medlemmer eller av militærkomiteens medlemmer har interesse av å sette seg inn i saken, kan man få de angjeldende dokumenter i Forsvarsdepartementet, og også forsvarsministeren vil stå til disposisjon for å gi de nødvendige opplysninger. – Men som sagt, utvalget har intet å bemerke. Det var et fulltallig møte, bortsett fra at hr. Valen var fraværende, men dokumentene er senere forelagt Venstre, og det har heller ikke hatt noe å bemerke.

Hambro: Jeg vil gjerne vite hva det forstås ved «kommandoforholdene». Omfatter det også kommandoforholdene til sjøs? Omfatter det det spørsmål, som er temmelig brennende også konstitusjonelt, forsvaret av våre kystfarvann, og planen om å la en engelsk admiral likesom overta det hele?

Formannen: Det omfatter alt.

Hambro: Da vil jeg ta de sterkeste reservasjoner og si at det vil jeg forlange å få drøfte i fulltallig møte i den utvidede utenrikskomite. Jeg anser den foreslåtte

ordning – det jeg har kunnet se av den – for helt utilfredsstillende både nasjonalt og konstitusjonelt og sjømilitært. Det er ganske nødvendig å drøfte en slik sak i fullt møte i den utvidede utenrikskomite.

Formannen: Det er nettopp med henblikk på det at det er gjort på denne måte. Det var jo hensikten da dette utvalg ble nedsatt, at det skulle arbeide nettopp på denne måte, og hvis det da, når utvalget hadde brakt saken inn for utenrikskomiteen, ble reist krav om at saken skulle behandles i komiteen, er det klart at det ville bli gjort.

Lavik: Det er rett at me hadde eit møte på statsrådsromet her i Stortinget, der me kom inn på desse ting. Me fekk ei utgreiing frå forsvarsministeren. Men eg må seia at for min del var eg så lite inne i desse sakene, og hadde så lite oversyn over dei, og eg hadde så lite skjøn på dei, at eg tok i grunnen ikkje ordet i det møtet. Det einaste eg sa, var at eg bad om at me måtte få sjå nøgnare på dette. Det vart òg utdelt eit skjema der, som på ein klår måte synte korleis kommandoordninga skulle skipast, men eg er svært lite inne i desse ting og visste ikkje noko å seia om dei, og eg har rekna med som sikkert at ein skulle koma tilbake til dei.

Det var ein ting eg stussa ved, og det var at all vår kommandoordning i grunnen skulle leggjast inn under framand overkommando. Eg tenkjer alle saman her skjønar kva eg meiner med framand overkommando. Sett at stoda skulle bli slik at den framande overkommandoen kom bort

Formannen: Vi behøver vel ikke gå inn på realiteten i saken. Spørsmålet er om man finner det nødvendig at denne sak skal forelegges for den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite.

Lavik: Eg hadde nettopp tenkt å koma med konklusjonen. Det var så uklårt for meg at eg rekna med at me skulle drøfta det seinare. Skulle den framande overkommandoen koma bort, kven skulle då ta over dette? Det er eit spørsmål som stod uklårt for meg.

Formannen: Jeg tror hr. Kjøs vil kunne bekrefte at konklusjonen på vårt møte var at vi to skulle gå til våre komiteer og si at utvalget ikke hadde noe å bemerke til den foreslåtte kommandoordning, men at hvis noen av medlemmene ville sette seg inn i saken eller se nærmere på den, var det full adgang til det. Det er innlysende at vi ikke anser saken som ferdig og sluttbehandlet i og med at den har vært i dette utvalget.

Kjøs: Det er helt riktig som formannen sier, og jeg har redegjort for saken i militærkomiteen.

Formannen: Da er det bare det å gjøre at vi tar et møte og får saken forelagt i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite. Dermed skulle vi være ferdig med dette, og jeg gir ordet til hr. statsråd Langhelle.

Statsråd Langhelle: Etter avtale med utenriksministeren vil jeg gi denne orienteringen:

Som vanlig hadde Rådet en alminnelig diskusjon om den politiske situasjon i verden. Det knyttet seg denne gangen en særlig interesse til denne drøftelsen på grunn av de nye tendenser i Sovjet-Samveldet.

Jeg tror jeg kan si at den politiske diskusjon denne gangen hadde karakteren av en virkelig meningsutveksling kanskje i høyere grad enn ved de fleste tidligere rådsmøter. Den lar seg oppsummere i et par hovedsynspunkter, som stort sett gikk igjen i alle innleggene. Det ene var at det hittil ikke forelå noen fakta som kunne berettige NATO-landene til å slappe av i sine forsvarsanstrengelser. Det annet var at en måtte utnytte alle muligheter som måtte oppstå for å løse tvistespørsmålene med Sovjet-Samveldet gjennom forhandlinger.

I vurderingen av utviklingen i Sovjet var det enighet om at man ikke på det nåværende tidspunkt sto overfor kjensgjerninger som gjorde det mulig å konstatere at det hadde funnet sted noen dyperegående endring i Sovjets politikk. Det ble av flere minnet om at læren om midlertidige taktiske retretter, som senere kunne slå om i så meget kraftigere offensiver, var et velkjent tema i Stalins skrifter, og det ble fremholdt at det ikke var noen grunn til å tro at Sovjets ledere, som alle gjennom en årrekke hadde vært Stalins nærmeste medarbeidere, hadde oppgitt sine endelige mål.

Ifølge enkelte aviser skulle den amerikanske utenriksminister i en pressekonferanse etter forhandlingene ha uttalt at det var enighet i Rådet om at det som var skjedd de siste månedene i Sovjet, bare var «taktiske endringer» i Sovjets politikk. Dette ville i tilfelle være en temmelig forgrovet fremstilling av diskusjonen i Rådet, og så vidt delegasjonen kunne bringe på det rene, var det heller ikke slik Mr. Dulles' ord falt. Tvert imot ble det sterkt understreket at man måtte være varsom med å trekke noen bestemte slutninger i den ene eller den annen retning på grunnlag av det som man foreløpig visste.

Det kunne kanskje være en viss forskjell i den vekt som de forskjellige talerne la på de nye trekkene i Sovjets politikk. Enkelte av dem – kanskje spesielt Frankrike – var tilbøyelige til å redusere betydningen av dem sterkt, men i grunnsynet falt de alle nokså nær sammen. Om hovedsaken – at alle virkelige muligheter for løsninger på forhandlingsveien måtte utnyttes – var det, som sagt, full enighet. Den eneste delegasjon som avvek noe synderlig fra den alminnelige tendens, var kanskje Tyrkia, som tolket Eisenhower's erklæringer derhen at det ikke måtte bli tale om partielle løsninger, men i tilfelle bare om et samlet og fullt oppgjør med Sovjet. Mr. Dulles sa derimot i sitt innlegg at han kunne tenke seg at det på visse områder kunne bli tale om gjensidige tilpasninger – «accomodations» - selv om det ikke egentlig forelå noen endring i Sovjets politikk.

Mr. Dulles understreket ellers i sitt innlegg sterkt den nye amerikanske administrasjons fulle tilslutning til Atlanterhavspakt-politikken. Han pekte på at det,

når det gjaldt Atlanterhavspakten, hele tiden hadde vært en «bipartisan» politikk – d.v.s. en to-parti-politikk – i De Forente Stater. Han reservert seg mot at den innsatsen som de nå gikk inn for i Østen, ble oppfattet som manglende interesse for Europa. Både i innlegget under forhandlingene og i sine offentlige uttalelser i tilknytning til Rådsmøtet fremholdt han videre meget sterkt den avgjørende vekt den amerikanske regjering la på at det europeiske Forsvarssamfunnet måtte bli en realitet.

Mr. Dulles mente – som også de andre representantene – at det måtte ganske annerledes håndgripelige kjensgjerninger til enn hittil før man kunne bygge på at Sovjets trekk var annet enn taktiske bevegelser. Han stilte fiendtlighetene i Laos opp mot de forskjellige fredsvennlige uttalelser som var kommet fra Moskva – et tema som også andre talere var inne på. I forbindelse med uttalelsen i kommunikeet fra møtet om at det fortsatt består en fundamental trusel mot de fri folks sikkerhet, ble det tatt inn en henvisning til fiendtlighetene i Laos. Slik den var formulert, så den norske delegasjon ingen grunn til å gjøre innvendinger mot den. Derimot oppnådde vi under de forberedende forhandlingene om kommunikeets tekst at forslag til mere vidtgående formuleringer i forbindelse med Indo-China ble trukket tilbake.

Et av de innlegg som var av størst interesse, var det franske. Det ble imidlertid ikke holdt under selve møtet, men ble holdt offentlig under en lunsj den franske utenriksminister ga før forhandlingene om disse spørsmål tok til. Av spesiell interesse var utenriksminister Bidaults uttalelser om Tyskland. Han hevdet her bl.a. at mens en avtale om Tyskland for noen år siden kunne betydd et alminnelig internasjonalt oppgjør, hadde hele situasjonen i mellomtiden forverret seg så sterkt at selv en ordning av Tysklands-spørsmålet i dag var avhengig av at man kom til enighet om begrensning av rustningene i sin alminnelighet. Han stilte nedrustningsspørsmålet i forgrunnen som selve nøkkel til løsningen av alle problemene. Det lå ham tydeligvis sterkt på hjertet å søke å fjerne all mistanke om at Frankrike ikke skulle være tilhenger av en samling av Tyskland på demokratisk grunnlag. I denne forbindelse rekapitulerte han Vestmaktens politikk slik den kom til uttrykk i notene i fjor: At enhver ordning må bygge på frie valg i hele Tyskland, at fredstraktaten må bli til i samarbeid med en alltysk regjering som er utgått av slike valg, og som har den nødvendige handlefrihet. Det er den tyske regjering selv, sa han, som må bestemme om Tyskland skal være medlem av de forskjellige europeiske institusjonene. Også i Bidaults tale kunne man naturlig nok finne igjen det samme dilemma som går igjen i hele den vestlige Tysklandspolitikken: At man på den ene side krever handlefrihet for den tyske regjering, men at man på den annen side nærer den største uro når det gjelder alle de farer i sikkerhetsmessig henseende som en nøytralisering eller en nasjonal opprustning av Tyskland ville medføre.

Om disse spørsmål ble det ikke noen diskusjon i selve Rådet. En vedtok riktig nok en resolusjon om betydningen av raskt å etablere Det Europeiske Forsvarsfelleskapet, men noe grunnlag for å diskutere Tysklands-spørsmålet ut fra hypotetiske forutsetninger om mulige nye russiske fremstøt forelå det ikke. Hele den

usikkerhet som knytter seg til realiseringen av Det Europeiske Forsvarssamfunn, kan en ikke si ble nærmere analysert under møtet.

Utenriksminister Lange hadde ordet som den tredje taler i debatten. Selv om utenrikskomiteen på forhånd var orientert om de synspunkter han aktet å fremholde, vil det kanskje være av interesse at jeg gjengir hans innlegg i norsk oversettelse:

«Jeg tror at mange av mine kolleger i likhet med meg har en følelse av uvisshet og forlegenhet i de siste månedene når det gjelder vurderingen av det sovjetiske problemet. Det er jo nemlig så mange av de momentene som er avgjørende for forståelsen av den nye situasjon, som er helt ukjente for oss, og det er endog en rekke av disse momentene som vi overhodet ikke har muligheter for å kunne bedømme. Således er de fleste av de nåværende ledere i Sovjet-Samveldet ukjente for utenverdenen, og vi kjenner heller ikke nærmere til de indre brytninger som en vel må gå ut fra finner sted mellom lederne innbyrdes. Vi har intet kjennskap til hvilken virkning det har på Sovjet-Samveldet at den mann som i en årrekke hadde en enorm makt og innflytelse over livet i Sovjet-Samveldet, plutselig er falt fra, eller hvorvidt det i det hele er mulig å gjennomføre et kollegialt byråkratystyre i et kjempediktatur av Sovjet-typen. Dette er alt sammen faktorer som vi bare kan ha vage anelser om i dag.

Vi har foran oss her en oversikt over de viktigste trekk som den sovjetiske regjering har foretatt etter Stalins død den 6. mars 1953. Noen av disse trekkene gjelder den indre situasjon i Sovjet-Samveldet, og de er kanskje de mest interessante. De andre gjelder mere direkte den sovjetiske utenrikspolitikken. Av disse er det igjen bare ett som representerer et virkelig konkret forsøk på å minske den internasjonale spenningen. Det er Sovjet-Samveldets tilslutning til den aksjon som førte til utvekslingen av sårede fanger i Korea. Bortsett fra dette er hittil ikke blitt gjort noen virkelige innrømmelser. Vi har intet avgjørende bevis for at det foreligger noen reell endring i Sovjet-Samveldets politikk, og minst av alt har vi noen grunn til å gå ut fra at retningslinjene for Sovjet-Samveldets langtidspolitikk er endret. Midt i all den uvisshet som hersker, er det imidlertid etter vår mening én ting som må være helt klar, og det er at vi ikke har noen som helst grunn til å slakke av på våre egne anstrengelser, eller noen grunn til å minske årvåkenheten. Tvert imot, i den situasjon som foreligger nå, mener vi at det er spesielt viktig at vi ikke nøler når det gjelder å fortette oppbyggingen av vårt forsvar. Hvis det foreligger reelle muligheter for å oppnå fullstendig eller delvis løsning på problemene ved hjelp av forhandlinger, ville intet være mer uklokt enn å gi de sovjetiske ledere noen grunn til å tro at ord alene – eller små gester – kan få oss til å slakke av på våre anstrengelser. Enda så lite som vi kjenner til betydningen av det som nå skjer i Sovjet-Samveldet ville det imidlertid være like galt helt å utelukke muligheten av at det i øyeblikket er en krise i Sovjet som *kan* lede til vidtrekkende forandringer der – forandringer som ikke nødvendigvis behøver å være til det gode, men som vi må håpe er til det gode.

Jeg mener derfor at vi må holde oss rede til forhandlinger, og at vi på det nåværende tidspunkt ikke må si noe som kan virke provoserende eller skyve igjen dører som kanskje nettopp nå holder på å åpnes. Helt fra begynnelsen av har formålet med vårt samarbeid i NATO og alle våre forsvarsanstrengelser vært at vi ville søke å skape en situasjon der det skulle være mulig å nå frem til løsning på forhandlingsvei av de tvistespørsmål som består mellom oss og de kommunistiske land. Og den omfattende støtte som vi hver for oss har oppnådd i våre respektive hjemland for denne vår politikk, er i stor utstrekning nettopp bygget på våre folks tillit til at vi besluttsomt skal søke å nå dette målet. Det er ikke noen ting jeg tror ville være mere egnet til å svekke denne støtten, som vi jo trenger for å gjennomføre våre forsvarsanstrengelser, enn om folkene i våre land noen gang skulle komme til å tro at vår villighet til å løse tvistigheter på forhandlingsvei er mindre enn vår besluttsomhet når det gjelder å bygge opp den nødvendige minimumsstyrke for å motstå aggresjon. I alle fall er jeg sikker på at dette er tilfellet i Norge, og jeg tror at det er tilfellet i mange andre land også.

Med dette som bakgrunn vil jeg gjerne gi uttrykk for min anerkjennelse for det syn som preget de talene som President Eisenhower og Statsminister Churchill nylig holdt. Etter min mening er innholdet av disse talene – på samme måte som den talen vi hørte ved lunsjen i dag – fremragende egnet til å møte de krav som dagens situasjon stiller. Det er etter min oppfatning viktig at vi holder oss for øyet at – uansett hvorledes vi tolker de siste begivenheter i Sovjet-Samveldet – så har disse begivenheter allerede skapt forventning og håp blant folkene i våre land, og denne innstillingen – hva enten den er begrunnet eller ikke – utgjør i seg selv en politisk realitet. Jeg tror derfor at det klokeste Rådet kan gjøre, er å følge de forslag som president Eisenhower, Statsminister Churchill og Utenriksminister Bidault har fremkastet, og gi uttrykk for Rådets beslutning om at vi akter å fortsette med våre forsvarsanstrengelser og ikke vakle eller slippe av, men at vi samtidig viser en forsonlig innstilling og villighet til å stole på at våre motspillere mener det de sier, så lenge som deres ord ikke motsies av deres handlinger.

La meg til slutt nevne en ting, en bestemt side ved situasjonen, som indirekte står i forbindelse med dette punktet, på dagsordenen. Vi vet alle at utsiktene til våpenhvile i Korea har forårsaket frykt for alvorlige økonomiske vanskeligheter, arbeidsløshet og minsking av den alminnelige økonomiske aktivitet på mange steder i den vestlige verden. Jeg anser det for å være av avgjørende betydning at vi ved våre handlinger ikke skuffer våre folks tillit til at det demokratiske system har evnen til å løse alle slike problemer som måtte melde seg. Det er nemlig neppe noe som vil være mere egnet til å støtte opp om kommunistpropagandaen, enn at det skulle bre seg en mistanke om at vårt samfunnssystem trenger krig og opprustning for å kunne stimulere eller opprettholde økonomisk aktivitet.

Jeg vil derfor henstille til overveielse av Statsrådsmøtet på passende måte å gi uttrykk for vår beslutning om å ville følge en politikk som leder til økonomisk ekspansjon og sosial velferd, for derved å forebygge at noe av den frykt som nå er til stede, skal vise seg begrunnet.»

Det var utenriksminister Langes innlegg.

Flere av de andre delegasjoner ga sin tilslutning spesielt til det siste punkt i talen om nødvendigheten av en positiv økonomisk politikk. Jeg kunne i denne forbindelse også nevne at et av de temaer som stort sett gikk igjen i de fleste innlegg, var understrekningen av at forsvarsuttellingene ikke måtte presses ut over den økonomiske bæreevne, og også den amerikanske delegasjon la denne gang sterk vekt på dette.

Under den alminnelige politiske diskusjon ga videre utenriksminister Bidault en uttalelse om stillingen i Indo-China, spesielt i forbindelse med utvidelsen av fiendtlighetene i Laos, og viseutenriksminister Selwyn Lloyd redegjorde for den siste utvikling i forholdet mellom Storbritannia og Egypt. Ikke på noen av disse punktene ble det imidlertid noen nærmere diskusjon.

Danmark og Norge henstillet at man tok i betraktning begrensningen av våre forpliktelser under Atlanterhavspakten ved formuleringen av en eventuell henvisning til Indo-China i kommunikeet.

Jeg skal til slutt referere i norsk oversettelse de avsnitt av kommunikeet, som berører den utenrikspolitiske situasjon. Det er først punkt 7:

«Rådet hadde også denne gang en meningsutveksling om politiske saker av felles interesse. Det var full enighet ved gjennomgåelsen av den internasjonale situasjon. Denne enighet gjaldt også vurderingen av de siste begivenheter i Sovjet-Samveldet. I den utstrekning det blir bevist ved det som skjer, at disse begivenheter representerer virkelige forsøk på å minske den internasjonale spenning, vil de bli hilst med glede av medlemsstatenes regjeringer, hvis politikk alltid har vært å utnytte enhver mulighet for verdensfred.»

Punkt 8:

«Ikke desto mindre fant Rådet at det ennå ikke virkelig var skjedd noen forandring i den fundamentale trussel mot de fri folks sikkerhet. Det mest slående bevis på denne fortsatte trussel er den veldige og stadig økte militære styrke som blir opprettholdt av de nasjoner hvis politikk er ansvarlig for den nåværende spenning, og som fremdeles setter i gang krigshandlinger flere steder i verden. Det nyeste eksempel på dette er utvidelsen av fiendtlighetene i Laos. Denne alvorlige utvikling har økt Frankrikes byrde i kampen mot aggresjon og har skapt stor bekymring hos andre medlemsstaters regjeringer.»

Punkt 9:

«Rådet bekrefter derfor igjen det kollektive forsvars politikk som har vist seg fullt berettiget, og som har vært årsak til den fri verdens voksende tro på fremtiden. Rådet mente det var all mulig utsikt til at denne politikken, om

den ble fulgt med fasthet og tålmodighet, ville skape et grunnlag for en rettferdig avgjørelse på alle uløste internasjonale problemer.»

Punkt 10:

«Rådet mente det var av avgjørende betydning at medlemsregjeringene fortsatte å utvikle det fri Atlanterhavssamfunn, inklusive et Europeisk Forsvarssamfunn, som burde opprettes så snart som mulig innen et stadig sterkere forenet Europa.»

Punkt 11:

«Rådet bekreftet igjen sitt grunnleggende ønske om å bygge for fred. Det så frem til den dag da en større del av landenes ressurser ville bli viet til nasjonal og internasjonal gjenoppbygging og utvikling. Overbevist om at den største styrke ligger i enighet, er det besluttet å utvide samarbeidet på alle felter, økonomiske, politiske og sosiale, såvel som militære, og således gjøre Atlanterhavssamfunnet til en varig realitet.»

Det var de punktene i kommunikeet som i denne forbindelse hadde interesse. Paktens høyeste militære organ, Militærkomiteen, la frem for Ministerrådet en vurdering av den sannsynlige militære utvikling dersom paktområdet skulle bli angrepet mellom nå og 1956.

I Militærkomiteen var det full samstemmighet om at Sovjetblokken – dersom den valgte en slik linje – ville kunne sette inn en kraftig, numerisk overlegen, veltrent og velutstyrt militær styrke. En måtte regne med at Sovjet-Samveldet ville kunne nå betydelige militære resultater, og deler av paktområdet måtte man regne med å gi opp. Fra militært hold ble det derfor sterkt understreket behovet for å fortsette oppbyggingen av paktfelleskapets styrker, bl.a. med tysk bidrag gjennom Det Europeiske Forsvarssamfunn, slik at en kunne skape en situasjon hvor Vesten hadde en rimelig sjans til å stå imot et eventuelt angrep.

Samtidig kunne en både under Rådsmøtet og under Militærkomiteens møte – på amerikansk og særlig på britisk hold – merke i vurderingen den innvirkning som nye våpen som nå er uteksperimentert, antas å ville få på det reelle styrkeforholdet mellom Øst og Vest i årene som kommer. Endelig ble det fra flere hold, bl.a. amerikansk, gitt uttrykk for at vi sammen måtte søke å komme over på en militær planlegging på lengre sikt hvor man holdt langtidsmålene klare. Det gjaldt å komme bort fra de stadig gjentatte kriseår med tilhørende korttidsplanlegging, og å sørge for at disse langtidsmålene var innenfor rammen av medlemsstatenes økonomiske bæreevne. Det er vel kanskje grunn til å anta at disse synsmåtene vil komme til å gjøre seg gjeldende i mer konkret form i den neste årlige oversikt for kalenderåret 1953.

På Rådets sakliste forelå også denne gangen rapport fra NATO's – det vil si A-paktens – Generalsekretær, Lord Ismay, med en oversikt over organisasjonens virksomhet i de 4 måneder som er gått siden forrige statsrådsmøte. Det fremgår av rapporten at det har vært utfoldet betydelig aktivitet innen Organisasjonen også på det ikke-militære område i den forløpne tid.

Det ikke-militære område av NATO's virksomhet kan for oversiktens skyld deles i 3 hovedfelter: For det første: informasjons- og opplysningsvirksomheten, for

det annet: de spørsmål som hører inn under Paktens Art. II, nemlig det sosiale og kulturelle samarbeid, og for det tredje: sivil planlegging med tanke på en eventuell krigssituasjon.

Til punkt 1: Arbeidet med informasjons- og opplysningsvirksomheten er nå lagt til en særlig arbeidsgruppe under Rådet, med representanter fra de faste delegasjoner. Som vedlegg til redegjørelsen fra Generalsekretæren ble lagt frem en rapport fra formannen i denne arbeidsgruppen, med omtale av de forskjellige forslag til konkrete informasjonstiltak som gruppen har forelagt Rådet. Rapporten peker særlig på betydningen av utveksling av journalister fra A-pakt-landene, et tiltak som er blitt satt i verk i den senere tid. Jeg kan i den forbindelse nevne at den første journalistreisen fant sted umiddelbart før Rådsmøtet, da 11 franske og italienske journalister besøkte Danmark og Norge.

Til punkt 2: Samarbeidet på det område som kommer inn under Paktens Art. II, drives nå i to arbeidsgrupper under Rådet, en for sosialt og kulturelt samarbeid og en for spørsmål om overføring av arbeidskraft. Arbeidsgruppen for sosialt og kulturelt samarbeid har lagt frem anbefalinger til Rådet om studentutveksling mellom landene, avholdelse av kurser og seminarer i A-pakt-landene m.v. Fra norsk side har en fulgt dette arbeid med stor interesse, og en har også lagt fram et konkret forslag om utveksling av studenter mellom A-pakt-landene.

Hambro: Tør jeg spørre hvem «en» i dette tilfelle er? Er det våre kulturinstitusjoner, eller er det Forsvarsdepartementet, eller hvem er det?

Statsråd Langhelle: Det er Utenriksdepartementet. –

Under Rådets behandling av Generalsekretærens rapport understreket utenriksminister Lange i et innlegg på nytt den vekt som fra norsk side er blitt tillagt at samarbeidet med disse spørsmål i størst mulig utstrekning måtte bli påskynnet, og at en tok opp til snarlig behandling det norske forslaget. Dette syn ble mødt med sympati i Rådet, og forslaget ble støttet bl.a. av den britiske representant.

Til det tredje punkt:

Den tredje hovedgruppen av ikke-militære spørsmål omfatter hva en kunne kalle hjemmefrontens problemer i krigstilfelle. På dette området arbeidet under Rådet en rekke komiteer og spesialgrupper med arbeidsfelter som strekker seg fra forsyningsproblemene for en serie viktigere varer i krigstid, over transportspørsmålene til sivilforsvarsproblemer og problemer i samband med evakuering og flukt i krig. Arbeidet i disse grupper er nå i god gjenge. Det innsamles i de enkelte medlemsland opplysninger som bearbeides og som danner grunnlaget for planleggingen nasjonalt og internasjonalt.

Når det gjelder de fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, infrastrukturprogrammene, så er både tilleggsprogrammet til 4. del og treårsprogrammet for årene 1954 til og med 1956 blitt vedtatt. Dette skjedde i Det Permanente Rådet like før Ministerrådsmøtet tok til. For første gang kunne statsrådene møtes uten å ta til med langvarige og tildels pinlige prutningsforhandlinger om fordelingen av kostnadene. Dette var en seier både for

Rådets stedfortredende formann, Lord Ismay og for Det Permanente Råd. Imidlertid måtte fordelingsnøkkelen for kostnadene endres med visse desimaler av prosenten i forhold til det som jeg nevnte i det tidligere møte i komiteen, idet en del av landene – Belgia, Hellas, Portugal og Tyrkia – ikke så seg i stand til å dekke fullt ut den prosent som var foreslått av Generalsekretæren. Sluttsatsen for Norge ble etter dette 2,54 pst. mot opprinnelig foreslått 2,5 pst. Forholdet til det danske bidraget ble opprettholdt, idet det danske bidraget ble hevet fra 3 pst. til 3,05 pst. Det amerikanske bidraget ble hevet til 42,8 pst. fra 42 pst.

Etter dette vil det norske bidraget til tilleggsprogrammet og treårsprogrammet bli på 159,8 millioner kroner (mot 158 millioner kroner dersom prosenten 2,5 var blitt opprettholdt). Tilleggsprogrammet til 4. del vil i nærmeste framtid bli lagt fram i proposisjon for Stortinget. Treårsprogrammet, som gjelder årene 1954-56, vil det bli redegjort for i melding til Stortinget om forløpet av det siste Ministerrådsmøte. Saken vil så bli fremmet i proposisjon senere når vi kjenner de arbeidene som blir foreslått utført i Norge. Foreløpig er det, som også nevnt i siste møte, en finansiell ramme som er trukket opp. Det står igjen å fylle denne ramme med et fysisk program.

På møtet her i komiteen den 15. april gjorde jeg også rede for det arbeid som var gjort med den årlige oversikt. På Ministerrådsmøtet ble forslaget til faste styrkemålsettinger for hele paktområdet for 1953 vedtatt. Ministerrådet ga også sin tilslutning til forslaget til foreløpig målsetting for kalenderåret 1954.

Av kommunikeet fra Rådsmøtet går det fram at i motsetning til hva som skjedde etter Lisboa-møtet ble denne gang styrkemålsettingen ikke offentliggjort. Grunnen til dette var at offentliggjørelsen etter Lisboa-møtet av målene for 1952 på 50 divisjoner vakte som kjent, atskillig spekulasjon og ga anledning til uheldige pressekommentarer. Et slikt nakent tall gir ikke noe adekvat uttrykk for forsvarsanstrengelsene, idet det ikke reflekterer de kvalitative forbedringer. Dertil kommer at de forskjellige lands divisjoner eller andre enheter ikke er direkte sammenlignbare av størrelse. Jeg kan imidlertid si i sin alminnelighet så meget som at styrkemålene for 1953 ligger en del over styrkemålene for 1952 både for landstridskreftenes og luftstridskreftenes vedkommende. Enn videre er kvaliteten betraktelig bedre enn forutsatt for 1952. Dette er i samsvar med Rådets vedtak i desember i fjor om å legge større vekt på kvaliteten. For øvrig er styrkemålene for kalenderåret 1953 ikke direkte sammenlignbare med Lisboa-målene for 1952 da både Hellas og Tyrkia nå er kommet med sine styrker.

Når det gjelder det norske bidrag til styrkemålsettingen for 1953, så er det identisk med de planene vi selv har lagt i samsvar med treårsprogrammet. Målsettingen for oss tar i betraktning de forsinkelser som er oppstått for land- og luftstridskreftenes vedkommende, som et resultat av at vi først kom i gang med gjennomføringen av treårsprogrammet omtrent ved utløpet av det første året.

Jeg omtalte i siste møte her de tilrådinger som sekretariatet i samarbeid med Paktens militære instanser hadde kommet med for Norge. Disse tilrådinger står for stabens egen regning og er ikke blitt godkjent av Rådet. I hovedtrekkene går disse tilrådinger ut på å oppfordre oss til å søke å ta igjen såvidt mulig den tid vi har tapt i

gjennomføringen av treårsprogrammet. Tilrådingene går ikke ut over treårsprogrammet. Det vil med andre ord si at Paktens sivile og militære organer igjen har godkjent hovedtrekkene i vårt eget treårsprogram.

Formannen: Jeg takker forsvarsministeren for redegjørelsen, og vil høre om det er noen som forlanger ordet til den.

Hambro: Jeg vil bare be om at vi må få anledning til å lese redegjørelsen, og at to eksemplarer som vanlig blir lagt ut på kontoret, for den inneholder jo i grunnen meget av interesse, men det er umulig å gjøre seg opp en klar mening nå ette bare å ha hørt den opplest en gang.

Og så vil jeg i underdanighet henstille til Utenriksdepartementet å avholde seg fra å forenkle sproget på den måte at det istedenfor Ministerrådet for eksempel kaller det for Statsrådsrådet, og snakker om alle «statsrådene». De er slett ikke «statsråder», de som kommer der, de er ministre. Og i disse komiteene forstår man ordene, så det er ikke nødvendig hverken i det tilfelle eller i andre å skape konfusjon. Selwyn Lloyd kan ikke med noen fortolkning kalles en «statsråd», han er minister. Det samme gjelder en hel rekke andre, så den art fornorsking betyr ingen ting og tjener bare til å skape konfusjon. Jeg vil henstille til Utenriksdepartementet ikke å undervurdere forståelsen hos medlemmene av disse komiteer i Stortinget, selv om det kanskje har en ringe mening om den evne til forståelse som de forskjellige i departementet synes å måtte være i besiddelse av selv.

Statsminister Torp: Utenriksministeren er ikke til stede, men jeg vil si at det ligger ikke *det* i det som antydnet av hr. Hambro, at man underkjenner enten komiteer eller andre.

Formannen: Jeg vil si at jeg er ikke så helt enig med hr. Hambro. Jeg tror det er en meget stor fordel for forståelsen i den norske opinion – i komiteer og i Stortinget kan det være en annen sak – men i den norske opinion, at man mest mulig bruker de betegnelser som vi selv bruker. Jeg synes det er en stor feil at den tyske statsminister til stadighet kalles «forbundskansler», for det virker bare forvirrende. Hvis man kaller ham «statsminister» vil enhver nordmann vite hvilken stilling Adenauer har.

Hambro: Ja, det er helt riktig.

Formannen: Og her – når det altså gjelder Atlanterhavspakten, har vi nå fått et permanent råd, og der sitter jo også ministre og ambassadører, og for at man da kan skille ut disse møter, hvor regjeringenes representanter kommer, så kaller man jo dem da gjerne «statsrådsmøter». Dermed setter man dem i en spesiell stilling, men det er bare en praktisk ordning.

Statsråd Langhelle: Det var det siste i grunnen som var motiveringen for valget av ordene. Det Permanente Rådet består jo av ministre og ambassadører, og for å gjøre det klart at nå er det et annet sett av mennesker som møter, så kalte man det denne gang for «statsrådsmøter».

Lavik: Eg reknar med det same som hr. Hambro nemnde, at me bør få dette lagt ut til gjennomsyn, og at me så seinare kan koma tilbake til desse spørsmål.

Formannen: Vel, da vil altså redegjørelsen bli lagt ut på kontoret, og vi vil da komme tilbake til denne saken i et senere møte.

Møtet hevet kl. 13.